VA-Plan Tyresö Kommun

Beslutsdatum		**Dokumenttyp**	Plan
Beslutad av		**Dokumentägare**	VA-enheten
Diarienummer	KSM2023-1068	**Giltighetstid**	Tillsvidare

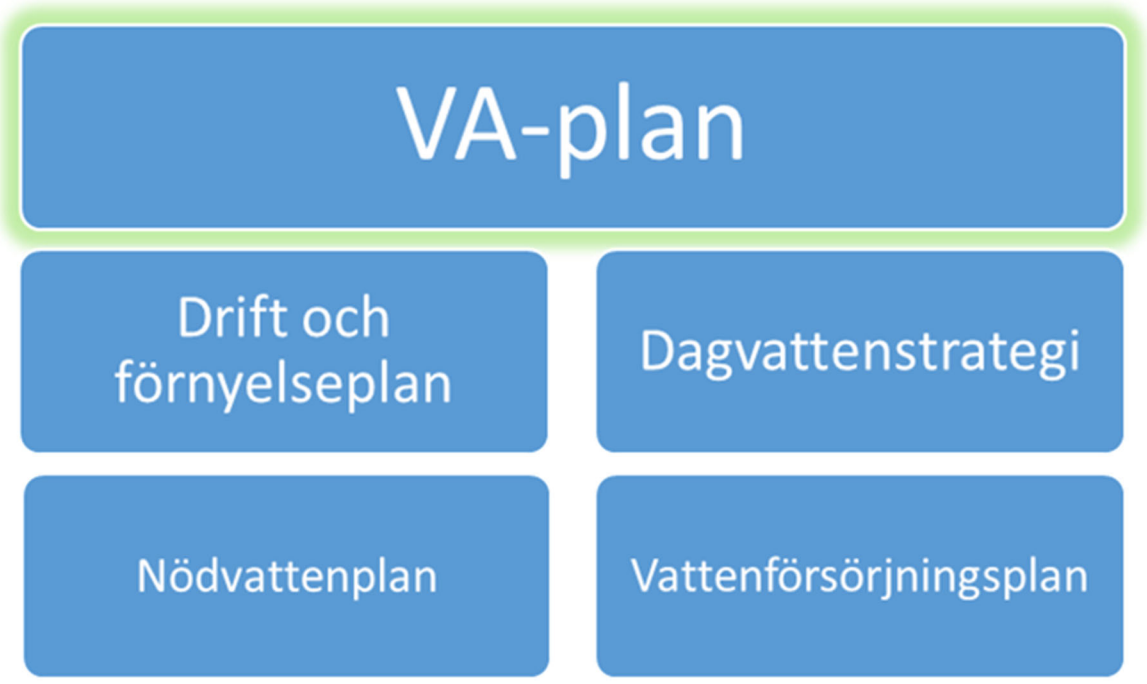

Denna plan i förhållande till övriga planerande dokument

tyresö kommun

Innehållsförteckning

1 Inledning 6

1.1 Bakgrund 6

1.2 Planering för långsiktigt hållbar VA-försörjning 7

1.3 Ansvarsfördelning 8

2 Den allmänna VA anläggningen 8

2.1 Verksamhetsområde 8

3 Dricksvatten 9

3.1 Distribution av dricksvatten 9

4 Avloppsvatten 10

4.1 Spillvatten 10

4.2 Dagvatten 10

4.2.1 Tyresö kommuns dagvattenanläggningar med tillhörande ledningar 10

4.3 Tyresö kommuns dagvattenstrategi 11

4.3.1 Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering 11

4.3.2 Behov i den befintliga dagvattenanläggningen 12

5 VA-försörjning utanför nuvarande verksamhetsområde 12

5.1 VA-utbyggnadsplan 12

5.2 Plan för enskild VA-försörjning 14

5.2.1 Riktlinjer för enskild VA-försörjning - vatten 14

5.2.2 Riktlinjer för avlopp - spillvatten 14

5.2.3 Riktlinjer för dagvatten 15

6 VA-behov som konsekvens av förväntade utbyggnadsplaner 15

6.1 Hållbarhetsindex 15

7 VA-ekonomin 17

7.1.1 Särredovisningsprincipen 17

7.1.2 Självkostnadsprincipen 18

7.1.3 VA-kollektivet och skattekollektivet 18

8 Utmaningar 18

8.1.1 Klimatförändringar 19

8.1.2 Ökade miljökrav 19

8.1.3 Ökade krav på säkerhet 19

8.1.4 En åldrad infrastruktur 20

9 Vidare arbete 20

9.1 Samverkan 20

9.1.1 Säkerhetsarbete 20

9.1.2 Förnyelsebehov av ledningsnätet 21

9.1.3 Nödvattenplan 21

9.1.4 Dagvatten 21

Begreppsförklaring

Begrepp	Förklaring
HAV	Havs- och Vattenmyndigheten
LAV	Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster
PBL	Lag (2010:900), Plan- och Bygglagen
BBR	Boverkets byggregler – BFS 2020:4
VA	Vatten- och avlopp
VV	Vattenverk
Allmän VA-anläggning	En VA-anläggning över vilken en kommun har en rättsligt rådighet och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt LAV.
Anläggningsavgift/Anslutningsavgift	Engångsavgift som fastighetsägare inom verksamhetsområde är skyldiga att betala när förbindelsepunkt för VA upprättats och meddelats fastighetsägaren. Avgiften syftar till att finansiera fastighetens andel i den allmänna VA-anläggningen.
Avloppsvatten	Samlingsnamn för dagvatten och spillvatten
Förbindelsepunkt	Juridiska gränsen mellan en allmän VA-anläggning och en VA-installation (fastighetens installation).
BDT-vatten	Bad-, disk- och tvättvatten.
Dagvatten	Vatten som tillfälligt avrinner från markytan eller från annan konstruktion, till exempel regnvatten, smältvatten, spolvatten eller framträngande grundvatten.
Spillvatten	Vatten från hushållsavlopp, WC samt bad, dusch, disk och tvätt.
Kombinerat ledningsnät	När spill- och dagvatten avleds i samma ledning.
Tillskottsvatten	Är drän- och grundvatten som läcker in i otäta ledningar, dagvatten som leds in genom felaktigt anslutna rännstensbrunnar, stuprör eller spygatter eller överläckage från trasiga dagvattenledningar.
Förnyelseplanering	Strategisk planering för hur VA-ledningsförnyelsen ska utföras i de närmaste åren.
Bräddning	Innebär att avloppsvatten (till stora delar bestående av dagvatten) släpps ut obehandlat till recipienten vid sådana förhållanden då avloppsledningsnätets eller avloppsreningsverkets kapacitet överskrids, till exempel vid extrema skyfall.

Verksamhetsområde	Verksamhetsområde är det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning. Beslut om verksamhetsområde innebär att lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) samt föreskrifter beslutade med stöd av denna lag (VA-taxa, ABVA etc.) blir tillämpliga på förhållandet mellan huvudman för den allmänna VA-anläggningen och fastighetsägare eller annan användare inom området.
Recipient	Vattenområde som är mottagare för renat eller orenat avlopps- och dagvatten. Tyresös recipienter finns beskrivna i Tyresös vattenprogram ”Tyresös blå och gröna värden”.
SMOHF	Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund
Topografi	Terrängens utformning

1 Inledning

Genom att arbeta strategiskt och sammanhållet med vattenplanering skapar vi på Tyresö kommun bättre förutsättningar för en effektiv och hållbar VA-försörjning.

Vattnet har många värden, ekologiska, sociala och ekonomiska. Dessa värden är beroende av varandra när klimatförändringar, ökade miljökrav, snabb befolkningstillväxt och en åldrad infrastruktur ställer krav på kommunen. Dessutom riskerar bristfälliga enskilda avlopp, så kallade små avloppsanläggningar, att förorena och bidra till att vattenförekomster inte uppnår god status. Det är även en stor risk för vattenbrist för enskilda brunnsägare om grundvattennivåerna sjunker.

Tyresö kommuns vatten och avloppsplan (VA-plan) är ett verktyg för långsiktig hållbar planering av vatten- och avloppsförsörjningen i hela kommunen, oavsett om det sker i allmän eller enskild regi. Med en medveten planering får kommunen bättre kontroll över VA-taxans utveckling samtidigt som vi bidrar till allt bättre förhållanden i grundvatten, vattendrag, sjöar och kustvatten. VA planeringen omfattar både dricksvatten, spillvatten och dagvatten.

VA-enheten med stöd av Strategi och projektavdelningen har tagit fram en VA-plan under 2023. Dessa dokument motsvarar VA-policy i Havs- och vattenmyndighetens vägledning (HaV) och utgörs av övergripande ställningstaganden som är vägledande för det fortsatta arbetet med handlingsplaner inom ramen för VA-planen. Arbetet har letts av VA-enheten och kommunicerats samt förankrats med kommunstyrelsen.

VA-planen är en produkt av dagens förutsättningar och kommer därför att behöva uppdateras efterhand som förutsättningarna förändras och kommunen utvecklas. Det är lämpligt att VA-plan med bilagor ses över och revideras vart femte år.

1.1 Bakgrund

Tyresö kommun är en del av Stockholmsregionen. Stockholmsregionen är en av Europas snabbast växande storstadsregioner. Enligt Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050 förväntas vi vara minst 3,4 miljoner invånare i Stockholms län år 2050. Den snabba befolkningstillväxten är positiv för regionen, samtidigt som den också för med sig stora utmaningar. För en hållbar utveckling är ambitionen att i första hand koncentrera nya bostäder till regionala stadskärnor och strategiska stadsutvecklingslägen samt genom förtätning i goda kollektivtrafiklägen. Förtätningen medför ökad belastning på det befintliga VA-nätet.

Tyresö ska bedriva ett aktivt miljö- och klimatarbete samtidigt som näringslivet expanderar. Antal invånare vid skrivande stund är drygt 49 000 invånare.

Tyresö kommun förväntas växa i framtiden och utbyggnaden av kommunalt VA kommer att följa upp mot utvecklingen.

VA-frågor styrs idag av ett flertal olika lagar. Därför är det viktigt att hanteringen av dessa frågor samordnas. De centrala lagarna är miljöbalken, MB, lagen om allmänna vattentjänster, LAV eller ”vattentjänstlagen” och plan- och bygglagen, PBL. Därtill kommer lagstiftningen om markåtkomst och om olika samverkansformer såsom anläggningslagen, AL, ledningsrättslagen, samt lag om förvaltning av samfälligheter. När det gäller dricksvatten tillkommer livsmedelslagstiftningen. Det finns även lagen om extraordinära händelser, LEH vilken innehåller bestämmelser om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. LEH ställer därmed krav på beredskap att hantera uppkomna kriser inom en mängd sakområden, varav dricksvattenförsörjning är ett.

1.2 Planering för långsiktigt hållbar VA-försörjning

Vatten- och avloppsplanen (VA-plan) med bilagor innehåller bland annat kriterier för bedömning av områden som ska omfattas av VA-utbyggnadsplan i befintlig bebyggelse och förväntade utbyggnadsplaner enligt översiktsplanen och Strategi för östra Tyresö. Den innehåller även handlingsplaner med de åtgärdsbehov som identifierats för att kunna uppnå målen i dagvattenstrategin.

Dagvattenstrategi tillsammans med riktlinjer för hållbar dagvattenhantering motsvarar VA-policy i HAV:s vägledning men är mer detaljerad med avseende på dagvattenfrågor. Arbetet med VA- och dagvattenstrategin är ett pågående arbete och förväntas färdigställas under 2024. Strategin utgör en viktig del för VA-planen.

ABVA - Inom verksamhetsområde för de olika vattentjänsterna gäller Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412). Bestämmelser och mer specifik information som gäller inom Tyresö kommun finns i ABVA – Allmänna bestämmelser för användning av kommunens allmänna vatten och avloppsanläggning. ABVA är det regelverk som gäller för Tyresö kommun och godkändes av kommunfullmäktige den 11 december 2008. Dokumentet är under revision och kommer att uppdateras under 2023. Den reglerar bland annat anslutningar till det allmänna VA-nätet. ABVA beskriver även VA-huvudmannens och abonnentens skyldigheter kring till exempel leverans, VA-installationer och underhåll.

VA-taxa – VA-taxan fastställs varje år. VA-taxan består av två delar, anläggningsavgifter och brukningsavgifter. Anläggningsavgiften är en engångsavgift som betalas i samband med anslutning till det kommunala VA-

nätet. Brukningsavgiften är en periodisk avgift som betalas regelbundet varje år för att täcka VA-verksamhetens löpande kostnader som exempelvis drift- och underhåll, ränta och avskrivningar.

1.3 Ansvarsfördelning

Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens övergripande mål samt översiktsplaneringen av mark och vatten i kommunen. Översiktsplanen antogs av kommunfullmäktige den 18 maj 2017. Den sträcker sig till 2035, men har blicken så långt fram som till 2055. Översiktsplanen aktualitetsprövas varje mandatperiod och den kommer sannolikt att uppdateras innan 2035.

Översiktsplanen visar hur kommunen vill använda marken och vattnet, var vi kan bygga och var vi behöver värna om det som redan finns. Den tar sikte på framtiden – hur vi vill att kommunen ska utvecklas fram till år 2035.

Kommunstyrelsen i Tyresö kommun har olika utskott vars uppgift är att bereda ärenden för beslut i kommunstyrelsen och eventuellt kommunfullmäktige. I utskotten bereds ärenden rörande fysisk- och översiktlig planering, mark- och exploateringsfrågor, kommunens lokalförsörjning och fastighetsförvaltning, strategisk grönplanering inklusive inrättande av naturreservat samt ärenden rörande vatten, avlopp och renhållning. Det är kommunstyrelsen som är VA-huvudman och som ansvarar för att leverera rent vatten och avleder avloppsvatten på ett långsiktigt och hållbart sätt. Detta görs i syfte att skydda hälsa och miljön samt bidra till vidareutveckling av Tyresö.

Sedan 2007 har Tyresö, Haninge och Nynäshamns kommuner ett gemensamt miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF) som ansvarar för bland annat enskilda avlopp, dispenser inom naturreservaten och tillsyn av miljöfarlig verksamhet.

2 Den allmänna VA anläggningen

Av Tyresö kommuns drygt 49 000 invånare är ca 95 procent bosatta inom VA-verksamhetsområdet och har tillgång till den allmänna VA-anläggningen.

Vattenförsörjningen tillgodoses genom leverans från Stockholm vatten och avfall AB, SVOA. Spillvatten inom verksamhetsområdet avleds till SVOA för rening. Dagvatten inom verksamhetsområdet avleds via diken, dagvattendammar och dagvattenledningar till vattendrag eller sjöar. Viktiga recipienter klassade som vattenförekomster för dagvatten är Tyresöåns sjösystem, Erstaviken och Kalvfjärden.

2.1 Verksamhetsområde

VA-verksamhetsområdet är det område inom vilket vatten- och avloppsförsörjningen sker genom allmänna VA-anläggningar. Området utgör

en juridisk gräns inom vilket vattentjänstlagens bestämmelser gäller. I Tyresö överensstämmer verksamhetsområdet i stort med detaljplanelagt område. Kommunfullmäktige beslutar om utökning av VA-verksamhetsområdet.

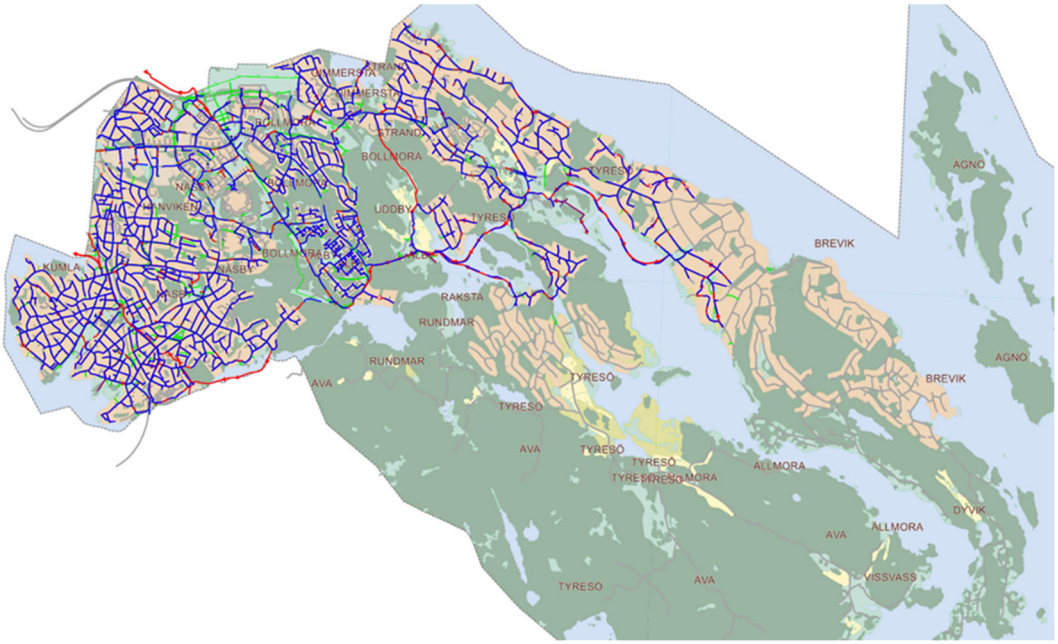

Verksamhetsområden för vatten, spillvatten och dagvatten.

3 Dricksvatten

Den allmänna vattenförsörjningen i Tyresö kommun tillgodoses sedan år 1960 helt och hållet genom leverans från Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA). Råvattnet hämtas i Mälaren och behandlas i Norsborgsvattenverk. Distributionen till Tyresö sker genom Stockholm Vatten och Avfall med en inmatningspunkt i Tyresö kommuns distributionssystem. Den sammanlagda distribuerade mängden dricksvatten 2021 var cirka 3,8 miljoner kubikmeter, omvandlat till cirka 10530 kubikmeter per dygn.

Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län

Beskriver hur en långsiktigt hållbar vattenförsörjning kan säkerställas i hela Stockholms län som togs fram under 2018.

3.1 Distribution av dricksvatten

Inom VA-verksamhetsområdet finns cirka 204 km vattenledningar för distribution av dricksvatten. För att bibehålla ett jämnt och bra tryck i ledningarna finns sju tryckstegringar och en reservoar i drift. Kommunen har en god leveranssäkerhet. Trots detta finns risk för störningar och risken ökar

med tilltagande ålder på ledningarna. Det är av stor vikt att leveranserna fungerar och att eventuella störningar åtgärdas skyndsamt. Detta för att kunna garantera en säker vattenleverans av god kvalitet.

Vattenkvaliteten i ledningsnätet kontrolleras genom provtagning. År 2021 togs över 48 planerade prover.

4 Avloppsvatten

Avloppsvatten är ett samlingsnamn för dag- och spillvatten som avleds i samma ledningsnät. I Tyresö kommun avleds dag- och spillvatten separat i ett duplikat system.

4.1 Spillvatten

Spillvatten är det förorenade vattnet från toalett, bad och dusch, disk, tvätt och industrier som leds till avloppsreningsverken. Allt spillvatten från Tyresö kommuns allmänna avloppsanläggning hanteras och renas i Henriksdal av SVOA.

Det allmänna spillvattennätet utgörs av cirka 207 km ledning. Spillvattnet avleds i kommunens huvudavloppsledningar till kommunens utpumpningsstationer i Bollmora och vid Vassvägen för att sedan ledas vidare till SVOA. Recipient för bräddat spillvatten från Bollmora pumpstation är Albysjön och recipient för bräddat spillvatten från Vassvägens pumpstation är Drevviken som båda rinner ut i Kalvfjärden.

Den sammanlagda spillvattenmängden från Tyresö kommun till Henriksdals reningsverk år 2021 var cirka 4,5 miljoner kubikmeter, motsvarande cirka 12 400 kubikmeter per dygn. Under år 2021 registrerades tre bräddningar av avloppsvatten från ledningsnätet på totalt 4300 kubikmeter.

4.2 Dagvatten

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner ner i kommunens rännstensbrunnar från hustak, vägar och grönytor.

Dagvattnet leds framför allt via diken och dagvattenledningar till sjöar och vattendrag. Dagvatten renas i vissa fall i dagvattendammar eller genom lokalt omhändertagande inom kvartersmark innan det tillförs recipienten.

4.2.1 Tyresö kommuns dagvattenanläggningar med tillhörande ledningar

Kommunens dagvattennät består av cirka 147 km ledningar. Kommunen ansvarar även för underhåll av flera dagvattendammar. Syftet med dagvattendammar är att utjämna flödet och minska föroreningsbelastningen från dagvattnet till mottagande recipienter.

VA-huvudmannen har ansvar för drift och underhåll av totalt åtta dagvattendammar: Breviksdammen, Droppen, Tranmyradammen, Fornuddsdammen, Kolardammen, Måndalsdammen, Prästängsdammen, och Ugglevägen. Det finns även ett flertal dammar under planering.

VA-huvudmannen ansvarar även för avledning av dagvatten från fastigheternas förbindelsepunkt inom verksamhetsområde för dagvatten.

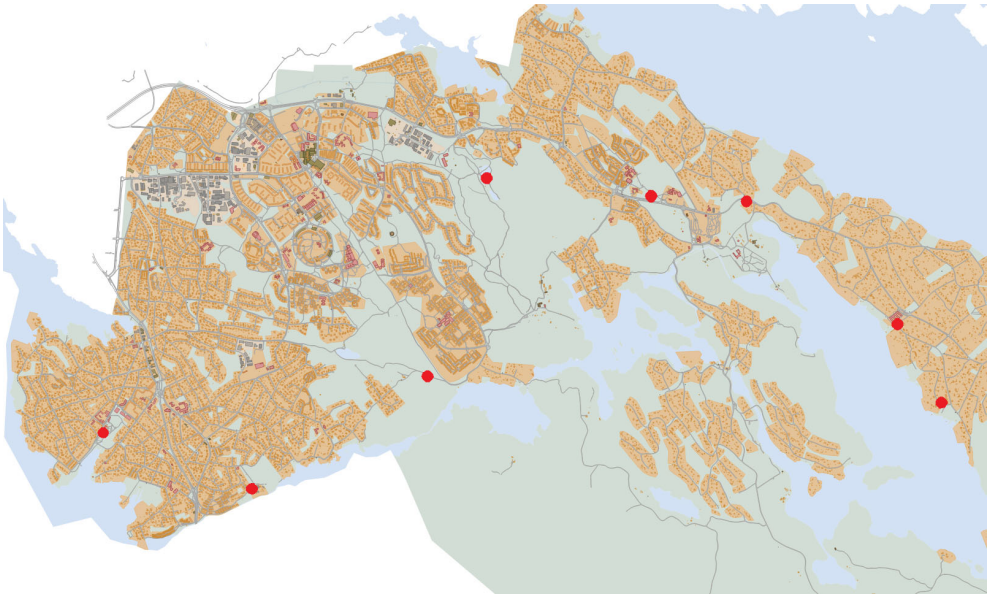

4.3 Tyresö kommuns dagvattenstrategi

Dagvattenstrategin är under framtagande och beräknas färdigställas under 2024. Den kommer innehålla övergripande mål och strategier. För att uppnå dessa mål kommer det tas fram handlingsplaner för specifika inriktningar. Strategin är ett verktyg för att skapa en hållbar dagvattenhantering. Dagvattenstrategins övergripande mål förväntas bli:

- Välmående yt- och grundvatten
- Långsiktigt hållbar dagvattenhantering
- Kostnadseffektiva processer
- Robust dagvattenhantering som förebygger översvämningsrisker

4.3.1 Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering

Dagens riktlinjer syftar till att skapa en långsiktigt hållbar dagvattenhantering. En hantering som tillgodoser dagens behov av omhändertagande av dagvatten och samtidigt möter framtida utmaningar, ur såväl kvalitetsperspektiv som kvantitetsperspektiv.

För dimensionering och utformning av system för dagvattenhantering vid ny- och ombyggnation (utökad byggnadsarea) ska följande princip gälla:

- Dagvatten ska genomgå mer långtgående rening än enbart sedimentation.
- Allt vatten från hårdgjorda ytor på kvartersmark och allmän platsmark ska ledas till lokala dagvattenanläggningar som kan fördröja de första 20 mm regn.

Ovanstående nivå ska även försöka uppnås vid större förändringar av befintlig miljö exempelvis i samband med ledningsomläggningar som innebär stora ingrepp i gaturummet och i form av ny- eller ometablering av växtbäddar, med eller utan träd, i gatumiljö.

4.3.2 Behov i den befintliga dagvattenanläggningen

Det är viktigt att befintliga ledningar och anläggningar som till exempel dammar, översilningsytor, diken, infiltrationsytor etcetera sköts och underhålls så att kapacitet respektive renande och fördröjande funktioner upprätthålls.

5 VA-försörjning utanför nuvarande verksamhetsområde

Det finns cirka 2500 enskilda avlopp i kommunen varav cirka 500 stycken har besökts som en del av inventeringen sedan år 2016. Resultat av inventeringen visar att runt 80 procent av de inventerade avloppen behöver åtgärdas. SMOHF ska besöka alla enskilda avlopp som ingår i planen för inventering till år 2025. Åtgärdstakten är cirka 80 stycken om året.

SMOHF ansvarar för tillsyn över dessa enligt miljöbalken.

5.1 VA-utbyggnadsplan

Behovet att ordna VA-försörjning i ett större sammanhang bestämdes först utifrån hälso- och miljökriterier. Följande kriterier har använts för att bedöma behovet:

Kriterier för hälsoskydd: badvattenkvalitet, dricksvattenkvalitet och dricksvattenkvantitet.

Kriterier för miljöskydd: recipientskydd, förutsättningar för enskilda avlopp och förutsättningar att upprätthålla god vattenbalans.

Kriterier för storlek och omfattning: antal fastigheter, andel fastigheter med folkbokförda och behov som finns bland fastigheterna.

De tekniska förutsättningarna i området: möjligheten att ansluta till huvudledningar för vatten och avlopp.

Prioriterade områden och tidplaner har samrådts med deltagare från samhällsbyggnadskontoret och andra verksamheter inom

kommunstyrelseförvaltningen. Vid prioritering av områdena togs även hänsyn till en dom från mark- och miljödomstolen från 2021-03-17 i mål M 13574–19. Där står att bedömningen av ”ett större sammanhang” inte enbart kan baseras på antal fastigheter vad gäller de hälsomässiga skälen utan en bedömning måste göras utifrån det behov som finns bland fastigheterna.

Aktuella områden med samlad bebyggelse och behov av VA enligt 6§ LAV, är delar av östra Tyresö där etapperna listas upp i tabell 1. Kommunens ambition för utbyggnaden på östra Tyresö tas upp i översiktsplanen och i Strategi för Östra Tyresö. De årtal som anges i anslutning till respektive utbyggnadsområde i tabell 1 anger i de flesta fall tidigast anslutning till kommunalt VA.

Beroende på utbyggnadsområdets förutsättningar inom det som kallas omvandlingsområden kan det ta flera år från beslut om detaljplan till möjlig anslutning till det utbyggda VA-ledningsnätet. Detta innebär att en VA-utbyggnad är beroende av flera andra projekts genomförande. Utbyggnadsområdets förutsättningar kan även innebära att det i vissa fall inte kommer att vara möjligt att ta fram ny detaljplan och att kommunen då kommer att behöva skriva avtal med fastighetsägare av gemensamhetsanläggningar.

Utmaningar i flera av de områden som pekas ut är:

1. Topografi: Området kan ha en varierande topografi. Detta kan göra det svårt att lägga ledningar på dessa platser.

2. Geologiska förhållanden: Olika geologiska förhållanden kan också påverka VA-utbyggnaden. Områden med till exempel mycket berg eller lera kan kräva speciell teknik eller utrustning för att lägga rören vilket inte blir kostnadseffektivt.

Behov enligt 6§ LAV	Antal permanentboende i procent	Anslutning till kommunalt VA för hela området
Raksta	78 %	2027
Solberga	78 %	2027
Bergholm	78 %	2027
Inre Brevik	66 %	2027

Yttre Brevik	49 %	Utbyggnad förväntas genomföras när övriga områden är färdigställda

Tabell 1. VA-utbyggnadsplan för områden med behov enligt 6§ LAV

5.2 Plan för enskild VA-försörjning

I översiktsplanen Tyresö 2035 (2017) och i Strategi för Östra Tyresö (2017) har det identifierats områden som är högt prioriterade för VA-utbyggnad. Under denna tid behöver den befintliga VA-försörjningen fungera tillfredsställande. Föroreningsutsläpp från dåligt fungerande avloppsanläggningar måste begränsas samtidigt som fastighetsägarna inte bör tvingas till stora investeringar som riskerar att bli onyttiga när utbyggnaden genomförs.

Följande riktlinjer ska gälla för områden som väntar på kommunal VA-utbyggnad:

- För nya anläggningar eller bristfälliga anläggningar som åtgärdats akut kommer endast tidsbegränsade tillstånd att ges.

- Bedömning av eventuell ersättning av en enskild avloppsanläggning som blir onyttig till följd av utbyggnad av en allmän anläggning görs av VA-huvudmannen. Kommunen följer gällande praxis och ersätter bara slutna tankar. Fastigheten ska ingå i verksamhetsområdet och anläggningen ska ha gällande tillstånd. Verifierade kostnader för material och arbete ersätts. Avskrivningstiden på tio år tillämpas. Kan inte kostnader för anläggningen tillstyrkas tillämpas en schablon för material och arbetskostnader.

- För att åstadkomma långsiktigt hållbara VA-lösningar ska i första hand samfällda VA-lösningar eftersträvas. Fördelarna är att områden med samlad bebyggelse oftast får en bättre hushållning med dricksvatten. Reningskraven är högre för samfällda avloppsanordningar och SMOHF har en löpande tillsyn vilket bidrar till minskade utsläpp till recipienten.

5.2.1 Riktlinjer för enskild VA-försörjning - vatten

För att anlägga enskilt avlopp i Tyresö krävs det tillstånd av SMOHF. För att inrätta och använda en ny anläggning för grundvattentäkt krävs inte tillstånd av SMOHF. Tyresö kommun har dock vissa lokala föreskrifter i detaljplaner där risk för saltvatteninträngning är hög. I dessa områden krävs anmälan eller ansökan och ärendena hanteras av byggnadsnämnden.

5.2.2 Riktlinjer för avlopp - spillvatten

SMOHF har riktlinjer som gäller för inrättande av enskild avloppsanläggning samt inrättande av alternativ toalettlösning.

5.2.3 Riktlinjer för dagvatten

Exploatörer, fastighetsägare och verksamhetsutövare är ansvariga för att ta hand om det dagvatten som uppstår på den egna fastigheten. De ansvarar även för att deras dagvattensystem byggs och hanteras enligt Boverkets byggregler samt följer miljöbalkens hänsynsregler och i övrigt följer den lagstiftning och andra branschregler som kan tillämpas i det aktuella fallet. De ansvarar också för att följa de styrande dokument som finns i Tyresö kommun samt följa de krav och regler som finns i kommunen exempelvis krav från byggnadsnämnden och andra myndighetskrav. Den kommunövergripande dagvattenstrategin för Tyresö kommun är under framtagande och beräknas vara klar till 2024.

6 VA-behov som konsekvens av förväntade utbyggnadsplaner

Nedan listas de etapper som planeras starta detaljplanearbete inom de närmaste fem åren.

Preliminära tider för etapper där planarbete ännu inte påbörjats (kan komma att ändras)

Etapp	Detaljplanering börjar	Utbyggnad planeras börja
Bergholm, etapp 15	2024	2027
Raksta, etapp 16	2024	2027
Trinntorp, etapp 17	2027	2030

De recipienter som påverkas av den planerade VA-utbyggnaden är Albysjön, Kalvfjärden och Erstaviken. Tyresö kommun jobbar aktivt med olika åtgärder som kommer att utföras för att uppnå miljökvalitetsnorm (MKN).

6.1 Hållbarhetsindex

Hållbarhetsindex (HBI) är en årlig undersökning som syftar till att lyfta det långsiktiga och strategiska perspektivet för VA-verksamheten. I undersökningen för år 2021 deltog 181 kommuner. Undersökningen ger en samlad långsiktig bedömning av läget i VA-Sverige.

Resultatrapport 2021 visar, liksom tidigare års undersökningar, att VA-organisationerna överlag har god operativ förmåga att leverera vattentjänster med hög kvalitet, leveranssäkerhet och kundnöjdhet på kort sikt. Rapporten visar även att det är nödvändigt att planeringen av reinvesteringar och nyinvesteringar prioriteras.

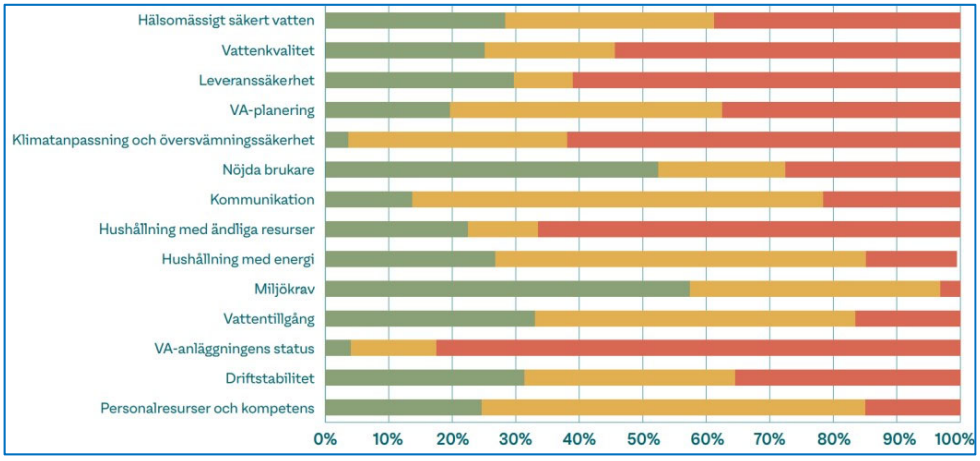

Resultat för 181 deltagande kommuner i hållbarhetindex 2021.

Hållbarhetsindex utgår ifrån 14 parametrar. Under varje parameter ligger i sin tur ett antal frågor. Frågorna ger upphov till ett färgindex grönt (bra), gult (bör förbättras) eller rött (måste åtgärdas).

Parametrarna värderas utifrån samma färgindex genom en sammanvägning av underliggande frågor. Eftersom hållbarhetsindex ska användas som ett verktyg för det kontinuerliga förbättringsarbetet på flera års sikt motsvarar kravet för grönt inte var man måste vara idag, utan var kommunerna bör vara om fem till tio år.

Tyresö kommun har deltagit i undersökningen sedan år 2014 och kommunen arbetar aktivt med aktiviteter och åtgärder för att förbättra resultaten i Hållbarhetsindex. Dessa aktiviteter och åtgärder har en direkt påverkan på resultat av parametrarna i Hålbarhetsindex.

	Hållbara tjänster för brukare							Miljömässig hållbarhet				Hållbara resurser		
	Hälsomässigt säkert vatten	Vattenkvalitet	Leveranssäkerhet	VA-planering	Klimatanpassning och översvämningssäkerhet	Nöjda brukare	Kommunikation	Hushållning med ändliga resurser	Hushållning med energi	Miljökrav uppfylls	Vattentillgång	VA-anläggningens status	Driftstabilitet	Personalresurser och kompetens
2014														
2015														
2016														
2017														
2018														
2019														
2020														
2021														

Tyresö kommuns resultat i Hållbarhetsindex 2014–2021.

7 VA-ekonomin

Tyresö kommun är VA-huvudman. Kommunen har delegerat VA-huvudmannaskapet till samhällsbyggnadskontoret och VA-enheten.

VA-ekonomin bygger på självkostnadsprincipen vilket betyder att verksamheten inte får gå med vinst och att endast nödvändiga kostnader får tas ut. Finansieringen sker genom avgiftsuttag från alla som är anslutna till och brukar den allmänna VA-anläggningen. De kallas för abonnenter och ingår i VA-kollektivet. VA-taxan ska även täcka drift- och underhållskostnaderna för den allmänna VA-anläggningen.

VA-taxan fastställs årligen av kommunfullmäktige.

Enligt vattentjänstlagens 50 § skall VA-huvudmannen årligen upprätta en separat balans- och resultaträkning för VA-verksamheten (en särredovisning).

7.1.1 Särredovisningsprincipen

Särredovisningen skall återspegla hur VA-verksamhetens intäkter via de taxebaserade avgifterna förhåller sig till kostnaderna för att ordna och driva den allmänna VA-anläggningen. Det är således huvudmannens uppdrag enligt vattentjänstlagen, som skall följas upp med en särredovisning. Av denna

anledning är det viktigt att det framgår hur gemensamma kostnader med andra verksamheter inom kommunen har belastat VA-verksamheten samt att eventuella kostnader och intäkter som uppstått av sidoordnad verksamhet framgår av redovisningen.

VA-verksamheten har med andra ord en ”egen ekonomi” som är skild från kommunens övriga verksamheter.

7.1.2 Självkostnadsprincipen

Vattentjänsterna får inte vara vinstdrivande utan ska täcka de kostnader som medförs. Det innebär att avgifterna endast får vara så höga att de täcker nödvändiga kostnader för att ordna och driva VA-anläggningarna. Förutom direkta kostnader för byggande och skötsel av anläggningar och ledningar, är arbetsledning och planering exempel på nödvändiga kostnader. Fondering för framtida investeringar får ske om det finns fastställd investeringsplan där det tydligt framgår vilken åtgärd den avser, kostnaden för denna, tidpunkt för genomförande samt övriga upplysningar som behövs för att bedöma hur stor avsättningen bör vara.

7.1.3 VA-kollektivet och skattekollektivet

Skattekollektivet utgörs av alla kommuninvånare som betalar kommunalskatt. Dessa skattepengar ska användas till många olika nyttigheter som vård, skola och omsorg, men också ledning, administration, myndighetsutövning, planering, gatudrift med mera. Även om det inte finns formella hinder att använda skattepengar för att finansiera VA-verksamhet är det inte vanligt att så sker, eftersom dessa resurser oftast är knappa.

VA-kollektivet utgörs av fastighetsägare som är kopplade till kommunens VA-anläggningar och betalar avgifter till kommunen för detta. Dessa avgifter utgör betalning för tjänster som kommunen utför och är inte en form av skatt. Avgifterna får endast användas till att täcka kostnader som är nödvändiga för VA-verksamheten. Lagen om allmänna vattentjänster gör en tydlig gränsdragning mellan skattefinansierad och avgiftsfinansierad verksamhet. Det bör därför inte finnas någon konkurrens mellan skattekollektivet och VA-kollektivet om investerings- och driftmedel. VA-verksamheten ska vara ett nollsummespel som inte påverkar de åtaganden och investeringsbehov som belastar skattekollektivet.

8 Utmaningar

VA-huvudmannens uppdrag är att på ett långsiktigt och hållbart sätt leverera rent vatten och hantera avloppsvatten. Detta gör VA-huvudmannen i syfte att skydda hälsa och miljön samt bidra till vidareutveckling av Tyresö kommun.

Nedanstående utmaningar innebär ökade krav på kommunens vatten- och avloppsverksamhet.

8.1.1 Klimatförändringar

Förändrade nederbördsmönster och temperaturer väntas när klimatet förändras. Med skyfall menas regn som inte kan hanteras i dagvattensystemet och som orsakar störningar i trafik, skador på bebyggelse och olägenheter för kommuninvånare. Det handlar inte om vad VA-ledningssystemet klarar utan om hur vattnet kan rinna undan på andra sätt via sekundära avrinningskanaler så som vägar. De ökade skyfallen kan leda till översvämningar samt påverkan på vattentäkter med ökad risk för spridning av smitta och miljöfarliga ämnen. Vid skyfall och översvämningar kan också miljöfarliga och hälsoskadliga ämnen från exempelvis industriområden och deponier lakas ur.

8.1.2 Ökade miljökrav

EU:s ramdirektiv och miljökvalitetsnormerna för vatten ställer allt högre miljökrav på kommunerna. Miljökvalitetsnormen beskriver den vattenkvalitet som ska uppnås och vid vilken tidpunkt det ska vara gjort. Miljökvalitetsnormen är miniminivån. Kravet innebär att vattenkvaliteten i vattenförekomsterna inte får försämras. Vattenförekomster med miljökvalitetsnorm innebär att exempelvis vattendrag och kustvatten ska ha en god ekologisk och kemisk status samt att grundvattenförekomster ska ha en god kvalitet- och kvantitetstatus senast år 2027 med vissa undantag.

8.1.3 Ökade krav på säkerhet

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Inom vattenförsörjningsverksamheten produceras och hanteras uppgifter som i orätta händer kan skada vattenförsörjningen och därigenom ge upphov till stor skada i samhället i övrigt. Vatten och avlopp utgör kritiska beroenden för flertalet kommunala verksamheter där ett långvarigt avbrott kan få allvarliga konsekvenser för bland annat människors liv och hälsa. Kraven på förhöjd IT-säkerhet har höjts, där lag (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga tjänster började gälla den 1 augusti 2018 vilken bygger på EU:s NIS-direktiv 2016[1]. Bakgrunden till detta beror på den förändrade situationen i omvärlden. Den nya lagen medför bland annat att dricksvattenproducenter har rapporteringsplikt av IT-incidenter som har haft betydande risk för påverkan av distribution av dricksvatten samt skyldighet att kontinuerligt göra risk- och sårbarhetsanalys angående informationssäkerheten.

[1] EUs NIS-direktiv ställer krav på säkerhet i nätverk och informationssystem. Reglerna omfattar leverantörer av samhällsviktiga tjänster såsom t.ex. dricksvattenförsörjning

8.1.4 En åldrad infrastruktur

Förnyelseplaneringen omfattar hela den befintliga allmänna VA-anläggningen. Förnyelse av anläggningen behövs för att säkerställa att den ursprungliga funktionen kan upprätthållas. Ökande ålder på spillvattenledningsnätet samt ökade mängder med nederbörd på grund av klimatförändringar, riskerar att öka mängden inträngande grund- och dagvatten i ledningsnätet. Detta medför ökad risk för mark- och källaröversvämningar.

De kommunala ledningsnäten har en uppskattad genomsnittlig teknisk livslängd på 100 år och en uppskattad genomsnittlig ekonomisk avskrivningstid på 50 år. Förnyelsetakten visar hur många meter ledningar som förnyas årligen i förhållande till antalet meter befintliga ledningar. En förnyelsetakt på 100 år motsvarar en procent. Tyresö har en låg förnyelsetakt i jämförelse med den tekniska livslängden.

För vattenledningar ligger genomsnittet på 0,32 procent, för spillvattenledningar 0,27 procent och för dagvattenledningar 0,39 procent under de senaste åren. Prioriteringen av förnyelseobjekt är företrädesvis risk- och konsekvensrelaterade ledningar. Med riskledningar menas ledningar med drift- eller konditionsproblem. Med konsekvensledningar menas ledningar där störningar får stora konsekvenser bland annat under stora vägar och viktig infrastruktur. Vidare ligger störningar tillsammans med mångårig erfarenhet från driftpersonalen till grund för valda projekt. Bland de konventionella pumpstationerna finns det olika behov av renovering. VA-huvudmannen följer sin planering för renovering av pumpstationer.

9 Vidare arbete

9.1 Samverkan

Behov av intern samverkan finns för att kunna uppnå de uppsatta målen som berör vatten i kommunens olika miljöer som grund- och ytvatten samt avledning av avloppsvatten. Under det senaste året har flera ämnesgrupper startats där frågeställningar som berör VA tas upp.

Samhällsbyggnadskontoret ser på helhetslösningar i syfte att få en långsiktigt hållbar infrastruktur. Tyresö kommun tillsammans med Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund behöver strukturera och samordna arbetet med dagvattenfrågorna och de utmaningar som kommunen står inför för att kunna uppnå miljökvalitetsnormerna för kommunens vattenförekomster.

9.1.1 Säkerhetsarbete

Säkerhetsskyddslagen ställer högre krav än NIS-direktivet som exempelvis innebär att personal inom VA-verksamheten kan komma att säkerhetsprövas beroende på arbetsuppgifter. På samma sätt arbetar VA-huvudmannen med att

ta fram rutiner för en optimal säkerhet i vattenförsörjningen enligt gällande lagar.

9.1.2 Förnyelsebehov av ledningsnätet

Kommunen har ett växande behov av att förnya det åldrande VA-ledningsnätet. VA-huvudmannen bedriver ett strategiskt arbete för att få ett helhetsperspektiv av förnyelsebehovet de kommande åren. En del i arbetet är att ta fram en förnyelseplan.

9.1.3 Nödvattenplan

Nödvatten är dricksvatten som distribueras på annat sätt än genom ledningsnätet. I en kritisk situation då många ska förses med nödvatten måste kommunens ledning fatta beslut om prioriteringar för att de mest sårbara och samhällsviktiga verksamheterna ska få dricksvatten. I en nödvattenplan ska anges vilka som ska prioriteras i en nödsituation samt hur nödvatten ska distribueras till medborgarna. Syftet är att kommunen ska kunna upprätthålla verksamheter och finnas till för våra kommunmedborgare även om det blir störningar i vattendistributionen. Uppdateringar, revideringar och testning av nödvattenplanen utförs kontinuerligt av VA-enheten och ambitionen är att göra detta minst en gång per år.

9.1.4 Dagvatten

Utmaningar i form av snabbt växande bebyggelsemiljöer och vatten av god kvalitet i kombination med pågående klimatförändringar och ökad nederbörd ställer högre krav på hur dagvattnet ska hanteras.

Dagvattenhanteringen är en viktig del i att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle och ansvaret delas av många aktörer. Ansvarsfördelning och finansiering mellan VA-kollektivet och skattekollektivet behöver tydliggöras.

Inför framtagande av översiktsplan ska konsekvenserna av ett skyfall beaktas och vägas in i bedömningen av markens lämplighet samt skick på befintliga dagvattenledningar. Det arbetet samt tillämpning av dagvattenstrategin och kommunens gällande riktlinjer för en hållbar dagvattenhantering kommer leda till en lyckad hantering av dagvatten i kommunen.

Kommunen har krav på sig att år 2027 uppnå miljökvalitetsnormen (MKN) för vattenförekomster som kommunen har rådighet över. Miljökvalitetsnormen innebär att vattenförekomsterna ska uppnå god status. Tyresåns vattenvårdsförbund har ett vattenprogram vars syfte är att skapa samsyn och samordna kommunens arbete med vatten både internt och med grannkommuner i Tyresöåns sjösystem.

Målet med vattenprogrammet är att:

• Skapa förutsättningar för naturliga ekosystem

• Skapa förutsättningar för rekreation och fiske

• Öka kunskapen och förståelsen för vatten

Med de planerade åtgärder som finns i åtgärdsprogrammet kommer kommunen bidra till att miljökvalitetsnormen uppnås. En utvärdering och uppföljning av åtgärderna görs vart femte år.

Stora och intensiva skyfall kan utgöra en potentiell översvämningsrisk. Vid regn med längre återkomsttider än tio år räcker inte det kommunala dagvattensystemets kapacitet till. I kommunens risk- och sårbarhetsanalys från 2019 identifierades de allvarligaste riskerna och konsekvenserna av klimatförändringarna.